

Boekbespreking: Mosses of Europe - A Photographic Flora

Lüth, M. (2019). Mosses of Europe - A Photographic Flora ISBN 978-3-00-062952-5

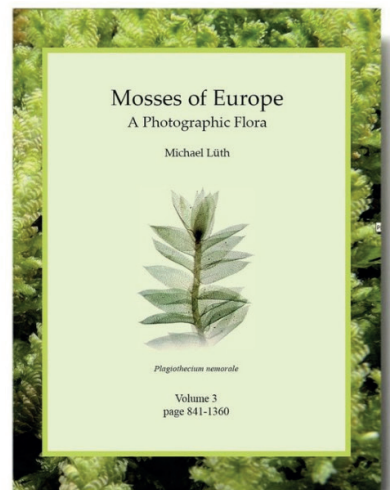
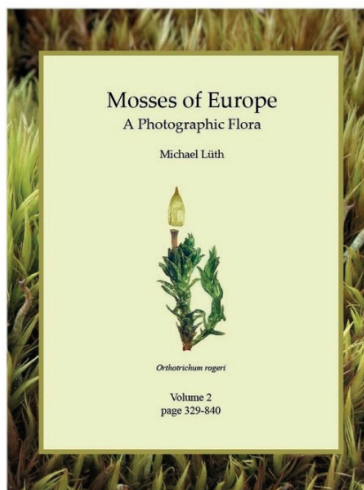
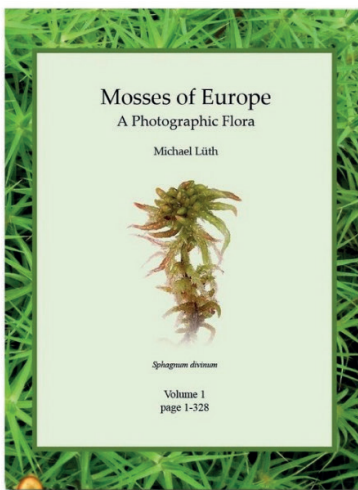
Set van 3 Volumes, uitgegeven in eigen beheer: <https://www.mosses-of-europe.com/en> € 159.00

Ik kreeg begin dit jaar naar aanleiding van bovenstaande titel de vraag van iemand: “Het lijkt me erg mooi en zou het willen kopen. Maar de vraag aan jou: heb je er bryologen over gehoord? En ondanks dat smaken verschillen, natuurlijk de belangrijke vraag: koop ik geen kat in de zak?”

Tja, € 159 is niet niks. Voor al die mensen die met zo'n vraag rondlopen hoop ik met dit stukje de afweging wat eenvoudiger te maken.

Wie het eerdere fotografische werk van Michael Lüth al eens gezien heeft, in druk of online, weet met hoeveel aandacht hij zijn platen samenstelt. Lüth maakt tijdens alle excursies waaraan hij deelneemt foto's van mossoorten die hij nog niet had of dacht beter te kunnen vastleggen. Toen de 7-delige klappers met de Duitse bladmossoorten klaar waren heb ik hem eens gevraagd, gesuggereerd, over te gaan tot een levermossen-atlas, die wordt node gemist. Daarvoor moeten nog meer gametangia gefotografeerd worden en daarvoor uitgepeuterd worden. Hij gaf aan, meer te zien in uitbreiding van de bladmossen naar de rest van Europa. Hij heeft daartoe veel gereisd en waar eigen collecties niet toereikend waren, heeft hij ontbrekende soorten toegestuurd gekregen uit zijn omvangrijke netwerk om te fotograferen. Ook deze boeken zelf zijn omvangrijk, de set weegt 6 kilo, de pagina's zijn 28 x 21 cm, bijna A4. De delen zijn netjes gebonden en liggen prettig op je tafel (niet in de hand, met dit formaat en gewicht).

In deze atlas heeft iedere soort een eigen pagina die volgens een prettig, consequent vastgehouden sjabloon is opgebouwd. Fotootje van de of een karakteristieke habitat en habitus in de bovenhelft, ter zake doende details in de onderhelft en in ieder genus steeds dezelfde details. De foto's zijn van goede kwaliteit, maar wel ten dele hergebruikt uit zijn Duitse 'Bildatlas der Moose', natuurlijk niet zo verwonderlijk. Niet onbelangrijk: bij elke foto is aangegeven welke collectie eraan ten grondslag ligt. Zelf vind ik dit altijd een belangrijk punt, als er twijfel rijst over de juiste naam kun je terug naar het materiaal. Ik ken geen ander fotowerk waar dit zo consequent gedaan is. En fouten zijn er natuurlijk wel, maar heel beperkt. Onlangs was ik in het Bargerveen en verzamelde iets *Sphagnum pulchrum*. Tot mijn stomme verbazing kon ik die niet vinden in het boek toen ik de platen wou bekijken. Het is een van de heel weinige soorten die bij ongeluk niet zijn opgenomen. Maar, niet te veel getreurd, er is een pagina met errata, met bijna 2 jaar na verschijnen slechts 6 entries: <http://www.milueth.de/mosses-of-europe/Errata/Errata.htm>

Een soort opzoeken in het boek is trouwens best makkelijk. Elk deel bevat een volledige index met alle soorten. Ook is er een los blad met een snelle index naar de genera, dat heb ik zelf gekopieërd en gelamineerd. De soorten zijn over alle delen doorgenummerd, geen gedoe met welk deel je hebben moet als je weet welk nummer er bij die soort hoort. Nog een pluspunt, de soorten staan per genus, maar ook staat de soortnaam apart geïndexeerd, zodat bij verandering van genus je het mos toch kunt vinden, vaak blijft de soortnaam in gebruik. In dat opzicht is het wel even slikken of wennen, de nomenclatuur is meest op de jongste stand van zaken. Zo is *Bryum* in drie genera opgedeeld, die gelukkig wel bij elkaar zijn geplaatst. Helaas net niet volgens de nieuwe checklist van Europa (Hodgetts e.a. 2020), maar die is ook nog recenter. Zo zocht ik omdat ik foto's van *Bryum creberrimum* die Koos van der Vaart gemaakt had en op Waarneming.nl gezet had, aan het bekijken was, deze soort in de flora van Lüth op. Koos had mooi de grote gaten in de endostomelementen in beeld gebracht en de stokjes van de ciliën erbij. Dit is ook in het boek van Lüth afgebeeld, maar je moet even goed opletten waar je naar kijken moet. De soort is opgenomen als *Ptychostomum creberrimum* en te vinden in de index bij *creberrimum* én bij *Bryum creberrimum*. Het zal nog wel een poosje zoeken zijn met al die nieuwe namen, oranjeknoknikmos heeft onder de naam *Bryum tenuisetum* een plaat en niet als *Ptychostomum* (checklist), met duidelijke gele tubers, wel vind ik daar de habitusfoto's wat groen, meestal herken ik die soort aan de wat oranje-rood getinte plantjes. *Bryum microerythrocarpum* is te vinden als synoniem onder *Bryum subapiculatum*, dat is op zich al heel wat, de naam *B. microerythrocarpum* ontbreekt compleet in eerder genoemde checklist!

Wat me deugd doet is dat op de voorzijde van het eerste deel een fraaie habitusfoto van *Sphagnum divinum* prijkt, heel karakteristiek. Lüth heeft ook *S. medium* treffend afgebeeld, met de 'bonkige' cellen zoals ik dat beschreven heb (*Buxbaumiella* 119). Het is wel de enige waarneming uit het Schwarzwald die hier is weergegeven (Lüth, pers. comm.). Ook andere lastige duo's, zoals *Sphagnum capillifolium* en *S. rubellum* zijn duidelijk afgebeeld, het karakteristieke verschil in stengelblaadjes is m.i. treffend getoond.

Kijken we even verder dan de eigen landsgrenzen dan blijkt de flora ook erg bruikbaar en compleet. Soorten uit Scandinavië zijn goed te vinden en ik vermoed dat het aan de oost- en zuidrand van Europa ook (tamelijk?) compleet is. Allerlei soorten waarvan ik het bestaan niet vermoedde staan plots afgebeeld in ruige landschappen. Je zou er voor op vakantie willen.

Waar ik steeds schrijf 'flora' is dit omdat het de term is die gekozen is door Lüth. Meestal hebben we het bij dit soort werken over een platenatlas. De kenmerken die nodig zijn voor determinatie zijn afgebeeld, maar er is geen tekst. Voor het uitsleutelen van mossen blijf je natuurlijk wel aangewezen op een 'echte' flora, hierin staan meestal ook maten vermeld. Maar vaak ontbreken daar illustraties van soorten of belangrijke kenmerken. Daarom is het zo geweldig dat we met dit pakket nu alle (?) soorten van Europa op eenduidige wijze afgebeeld hebben op een meestal aantrekkelijke wijze. Meestal zijn de habitusfoto's door Lüth in het veld gemaakt, maar sommige zeer zeldzame soorten uit uithoeken van Europa zijn gefotografeerd van herbariummateriaal, dit wordt netjes vermeld.

Dus nog even terug naar het begin. "Het lijkt me erg mooi..." , ja, helemaal mee eens. "Heb je er bryologen over gehoord?", ja, meest in lovende woorden aan Lüth gericht, "koop ik geen kat in de zak?", nee, zeker niet, het is een gedegen werk dat goed vormgegeven is en uitnodigt tot lekker bladeren. Realiseer je wél dat 'Mosses' onze blad- en veenmossen inhoud, dus niet de levermossen, die in het Engels liverworts heten.

Kort samengevat: warm aanbevolen voor wie in Nederland of daarbuiten serieus naar mossen kijkt.

Literatuur

Hodgetts, N., e.v.a. (2020), An annotated checklist of bryophytes of Europe, Macaronesia and Cyprus. *Journ. of Bryology* 42(1).

Rudi Zielman